

Siðsøga

við Óla Jacobsen

KVINNUR Í KOMMUNUSTÝRI:

TANN FYRSTA
VARÐ VALD Í 1918

TAÐ ER LÍTIÐ SKRIVAÐ UM KVINNUR Í KOMMUNUSTÝRUM, MEN HER SKAL GEVAST EITT ÍKAST

Í røðini við Jógvan Christiansen varð sagt, at kona hansara, Poula, helst var fyrsta kvinnan uttan fyri Havnina, sum var limur í einum kommunustýri. Viðhvørt kann tað vera hent at siga nakað, sum ikki er púra rætt, tí nú vita vit um triggjar aðrar.

Hetta verður ikki sagt fyri at taka nakað frá Poulu. Tey, sum kenna hana, bera Poulu, at hon var ófør.

Her skulu umrøðast aðrar triggjar kvinnur, sum hava verið slóðbrótarar á hesum økinum.

Johanna Mortensen

Tann fyrsta kvinna, vit vita um, er Johanna Carolina Mortensen f. Poulsen, fødd í Skopun 10.11 1865.

19 ára gomul fór Johanna á læraraskúla í Havn og tók prógv í 1887. Hetta var fyrstu ferð kvinnur fingi prógv frá hesum skúla.

Sum tað varð sagt í eini afturlitandi grein í Dimmalætting:

“Tað er hetta árið, at konufólk troka seg inn á læraraðkið hjá mannfolkunum, og tað var ikki við mykindum. Heilar fimm av tí veikara slagnum móti einum sterkum fáa prógv frá læraraskúlanum”.

Hon gjørdist fyrst lærari í 8 ár við kommunuskúlan í Quillingsgarði í Havn. Hon var avhildin bæði av børnum og foreldrum, sum eisini góvu hetta til kennar, tá hon segði skúlanum í Havn farvæl.

Tá sunnudagsskúli byrjaði í Havn í 1894 gjørdist hon fyrstodukvinna saman við C.C. Danielsen, sparikassastjóra, og her gjørdi hon eitt arbeiði, ið var høgt met. Í 1895 giftist hon við Daniel Johan Mortensen, skipara, føddur í Froðba 3.9. 1868. Tá flutti hon til Tvøroyri, har tey búsettust við Silána.

Hon tók eisini lut í almennum starvi og sat eitt skeið sum limur av sóknarstýrinum í Froðbiar sókn., ivaleyst fyrsti kvinnuligu sóknarstýrslimur í landinum. Privatskúlaarbeiðinum helt hon á við til stutt áðrenn hon doyði hin 3.11 1930.

Ummæli frá lógmanni

Kristian Djurhuus, sum seinni gjørdist lógmaður, var granni hjá Johannu, og hann skrivur um hana í sínum endurminningum:

“Ved skoleleårets begyndelsen omkring 1. September 1925 kom Johan [sonurin, seinni skrivstovustjóri í landsstýrinum] i Skole hos Johanne Mortensen. Hun var ungdomsveninde af min moder. Johanne Mortensen var en dygtig lærerinde og forstod både at bibringe børnene gode skolekundskaber og at holde god orden. Hun forstod at indgyde børnene tryghed. Læreren holdt meget af Johan og talte ofte om, at han havde en så smittende latter, at det virkede helt oplivende.

Minningarorð í Føroyatíðindi

En Uge før sin 65 aarige Fødselsdag døde fru Johanne Mortensen paa Hospitalet i Thors-havn. Hendes Sygeleje var kun kort, men ingen der kendte Fru Mortensen vil kunne være i tvivl om, at hun i Virkeligheden længe havde været syg og lidende, og at det kun var hendes sjældne Karakterstyrke og Energi, der gjorde, at hun ikke for længe siden havde givet op overfor sin Sygdoms tunge Byrde. Selv efter at denne, en pinefuld Kræftlidelse, helt havde taget overhaand, og der kun var Døden tilbage for hende, holdt hun sig stærk og rolig – til det sidste beskæftiget med sine nærmestes Fremtidslykke. Hun døde som hun havde levet, frygtløs med Hensyn til sig selv og af hele sit Hjerte omsorgsfuld overfor andre.

Men fru Johanne Mortensen var ikke blot fra Karakterens Side et betydeligt Menneske – hun ejede også megen Klogskab og paa mange forskellige Maader fik hun Betydning for Trangisvaag, hvor hele hendes Livsgerning faldt. Levende optaget deltog

Bekendtgørelse.

Herved bekendtgøres, at nedenstaaende Kandidatlistor er indleveret til Valgnevnet for Frodebø Sogns Komraune:

Valgliste A:

1. Tømrer Daniel Johan Sfrøm, Trangisvaag.
2. Politibetjent Martin Christiansen, Tveraa.
3. Lærerinde Johanne Mortensen, ibd.
4. Stenarbejder Niels Peter Vang, Frodebø.
5. Fyrpasser Hans Jacob Poulsen, Ørdevig.

Trangisvaag, den 19. Januar 1918.

Stillere:

Skibsfører Joen Olsen. Tømrer Thomas Michael Strøm.
Fisker Johan Mathæus Joensen. Tømrer Hans Jac. Lindberg.
Navigator Ole Johan Frederik Wiberg.
Navigator Poul Johannes Joensen. Skibsfører Michel Nielsen.
Arbejder Morten Joensen. Fisker Joen Magnus F. Poulsen.

Ein kvinnusøgulig lýsing við kvinnu á listanum

for de yngre Børn, og i mange Tilfælde blev det saaledes to Generationer, som hun kom til at yde sin Indflydelse paa. Denne Lærergerning, som de fleste vel i Længden vilde have fundet uhyre trættende, hang hun i den Grad ved, at hun, selv efter at være bleven gammel og syg, slet ikke kunde tænke sig at undvære den. Grundlaget for hendes Indflydelse paa Børnene var altsaa gjort i hendes store Kærlighed til disse – og findes der forøvrigt noget andet Grundlag, hvorpaa der kan ydes Indflydelse paa Børn? Men i Kraft af hendes Personlighed blev det en Indflydelse, der sikkert for manges vedkommende kom til at veje megen senere mekanisk Kundskabstilegnelse op. Hun og Børnene hørte sammen, de følte sig trygge ved hende, fordi de med Barnets sikre instinkt følte, at hun virkelig vilde dem vel, og for hende var Skolen bleven en Del af hendes Liv. En lykkelig Skole var den ude ved Silá – inde i Skolestuen. Fru Mortensens hjertelige Interesse og Indfølelse med Børnene, den intet uspolet Barn kunde finde paa at krænke og i Frikvartererne udenfor: Haven og den smukke Natur. Lykkelig det Barn, hvis første Skridt udenfor Hjemmet blev ledet til hende, og – af Sorg og Modgang tiltrods – lykkelige fru Mortensen, der formaaede at Skabe dette!

De, der lærte hende at kende, vil aldrig glemme hende.

hun paa forskellige Maade i Byens Liv, var saaledes en Periode medlem af Forstanderskabet – det første og hidtil det eneste kvindelige Medlem. Men størst Betydning fik hun gennem sin Lærergerning.

I 44 Aar holdt fru Mortensen Skole

H.T. (helst Herluf Thomsen, keypmaður)

Til hetta søguliga kommunuvalið í Froðbiar sókn í 1918 vóru fyra vallistar. Á vallista A vóru hesi valevni:

Tømrer Daniel Johan Strøm, Trangisvaag
Politibetjent Martin Christiansen, Tveraa
Lærerinde Johanne Mortensen, Tveraa
Stenarbejder Niels Peter Vang, Frodebø
Fyrpasser Hans Jacob Poulsen, Ørdevig

Tá bar vist bert til at atkvøða fyri listanum. Hetta merkir, at tá ið Johanna er vald sum nr. 3 á listanum, hevur hesin listin fingið valt minst trý umboð og er helst blivin størsti flokkur. Men Føroyatíðindi, sum varð givið út á Tvøroyri, sigur einki um úrslitið av valinum.

Fýra ár seinni stillar Johanna ikki upp aftur. Og tá er einki konufólk millum valevnini ella stillarar.

Katrina Sofía Anthoniussen, Fuglafirði

Hon var fødd 14.1. 1883 og giftist í desember 1905 við Reinhold Anthoniussen úr Húsavík. Men tey fingi ikki langa tíð saman. Longu 11. apríl 1906 doyði hann av einum skaðatilburði umborð á fuglfjarðaskipinum Mazeppu.

Sofia varð tá biðin um at fara til Danmarkar at læra til jarðamóður. Tað var ikki óvanligt, at einkjur gjørdu hetta fyri at fáa ein vinnuveg. Hon varð útlærð 30. august 1909 og fekk starv í Fuglafirði 1. september sama ár.

Tað er kent, at hon fyrst í tjugunum í kjallaranum hýsti Frelsunnarherinum, sum eisini hevði eitt “Sailors Home” har. Seinni ella kanska partvíst samstundis hevði tann tá nýggja brøðrasamkoman innivist hjá jarðarmóðrini, áðrenn hon fekk síni egnu høli, Siloa. Sofia var eisini í Brøðrasamkomuni.

Hon varð annars kend fyri at vera ein ógvuliga avgjørd kvinnu, sum vildi hava ordan í viðurskiftunum.

Sofia varð limur í kommunustýrinum í Fuglafirði 1941-1945, og her lá hennara partur ikki eftir.

Heilsuviðurskifti lógu henni nógv á sinni, og hon gjørdist formaður í heilsunevndini. Í hesum starvi var tað millum annað hennara uppgáva at fáa innilokað køstarnar í bygdini.

Komandi partur:

Komandi partur verður ein lýsing av frímerki, sum kemur út 24. september. Tað lýsir søguna um Daniel J. Danielsen og hansara Congo søgu og ta viðurkenning henda søga nú fær úti í heimi

Johanna Mortensen saman við manninum Dánjal Johan

Fýra bygdaráðslimir og ein lögtingslimur í Kvinnuárinum 1975. V.f. Óluva Hansen, Jona Hendriksen, Kirsten Andreassen, Poula Christiansen og Óluva Bærentsen. Jona Henriksen var í 1974 fyrsta kvinna, sum fekk fast sæti á tingi sum varafólk hjá Lákupi Lindenskov, ið varð landsstýrismaður.

Men tað var ikki altíð, at tað gekk so væl í hond. Men semja var um, at tað sum hon ikki kundi klára, kundi eingin annar.

Hon var eisini við í øðrum almennum lívi. Hon var eitt skifti nevndarlimur í sjúkrakassanum, og hon var enntá eisini nevndarlimur í Fuglafjarðar Arbeidskvinnufelag. Eisini var hon formaður fyri Reyða Kross deildini í Fuglafirði, og deildin hevði eisini innivist í kjallaranum hjá henni. Hon hevur verið sera virkin á mongum økjum.

Sofia var í 1917 við til at stovna jarðarmóðurfelagið. Hon gjørdist formaður aftaná Hansinu í Fjósi, sum eisini var ein markant kvinna. Sofia greiðir frá í verkinum Danmarks Jordemødre, sum kom út í 1935, at umstøðurnar hjá jarðarmóðrum vóru sera vánaligar. Tað kravdist nógv av teimum í bardaganum at bota um teirra viðurskipti. Lønin var so vánalig, at hon var helvtin av lønini hjá djóralækninum.

Í 1920 sóu tær ongan annan útveg fyri at bota um teirra kor, enn at allar søgdu upp í sínum størvum. Tá kom so mikið av røringi í, at løgtingið kom upp í og samtykti at seta donsku reglurnar á økinum í gildi í Føroyum, og hetta merkti munandi hækking í lønini hjá jarðarmóðrunum.

Í 1937 skrivaði Sofia eina grein í Tidsskrift for Jordemødre um Hansinu í Fjósi, har hennara avrik fyri jarðarmóður verður lýst. Her

sæst, at tað lá væl fyri at skriva.

Tá ið Sofia doyði í 1964 lat hon ein part av síni ogn í ein hjálpargrunn fyri einkjur við børnum. Hesin grunnur er til enn.

Sofia giftist ikki aftur, men hon tók Svend Sigvardssen til sín.

Karen Pouline Samuelsen

Karin var fødd 19.juli 1885 í Kirkjubø. Ein systir var Frederikka, kona Gazet Patursson, kenda urtagarðsmannin í Kirkjubø. Ein beiggi Karina var kendi lærarin Poul Titus Samuelsen.

Karen fór 17 ára gomul á læraraskúla og aftan á prógvíð í 1906 varð hon lærarinna í Kvívíkar sókn. Her var hon til á sumri 1919, tá ið hon gjørdist lærari á Hvítanesi og í Hoyvík. Í 1925 fekk hon starv sum lærari í Kirkjubø sókn. Í Kvívík var hon formaður fyri sjúkrakassan, og í Kirkjubø var hon limur av sóknarstýri og meinigheitsráð. Tað er ikki eydnast at fáa at vita hennara tíðarskeið í sóknarstýrinum, men tað hevur so verið aftaná 1925.

Á eldri árum flutti hon aftur til Kvívíkar. Hon var í ætt við teir fyra brøðurnar, sum gingu burtur við Stella Argus í 1957. Tískil kom hon at bígva hjá systir teirra Ninnu. Karin doyði 15.desember 1967.

Tá ið hon fór til gravar vóru tveir prestar úr Norður Streymoy við. Her skal verða endurgivin ein partur av teirri prædiku, sum var

Karin Sofia Anthoniussen

hildin yvir henni:

“Undir navninum Karin í Kirkjubø var hon kend av mongum. Har var hon borin í heim, har vaks hon upp, og ongantið kundi hon gloyma tað, sum henni var givið í barn-dómsheiminum.

Í dag varð hon borin út úr tí heimi her í Kvívík, sum hon kom at verða knýtt at við kærleikans bondum fram um nakað annað. Tað sum við henni verður borið út frá tykkum, Ninnu og Jógvan og børnum tykkara, eru vit onnur ikki før fyri at meta um tíansheldur at tala um við gravarferð hennara.

Longu tíðliga var Karin farin at gera vart seg í ymiskum kirkjuligum og kristiligum arbeiði. Hennara partur kom ikki at liggja eftir, tá ið talan var um heimamissión, heidningamissión, KFUK og mangt annað, men hjartabarn hennara mundi sunnudagsskúlin vera.”

Tað verður sagt, at Hans Andreas Djurhuus, skaldið, var forliptur í Karini. Men hesum kom so einki burtur úr. Hon giftist ongantið. Men tað verður eisini sagt, at Karin í sanginum hjá Hans Andreasi “Vit kunnu øll at renna dyst”, er henda Karin. Seinasta ørindi ljóðar soleiðis:

Ja, Karin, hon er altíð fyrst, hon allar leikir kann.

Hon lærði meg at renna dyst og spæla gamlan mann.

Kvinnutíðindi: Eitt søguligt kommunuval

Í 1976 var tað framvegis sjálðsamt við kvinnum í kommunustýrum, sum tað sæst í grein í Kvinnutíðindum.

Í oktober hevði Kvinnufelagið í Havn vitjan av fyra sóknarstýrslimum av bygd. Tær vórðu valdar við kommunuvalið í 1974 og tóku við í sjálvum kvinnuárinum 1975. Tó hevði Poula Christiansen sitið fyrri valskeiðið, sum greitt frá í umrøddu, sum eisini umrøddi hesa søguna hjá Poulu.

Óluva Bærentsen, Skopun, greiddi frá, at dóttirin var komin inn eitt kvøldið og hevði sagt mammuni frá, at hon var komin

Karin Samuelsen

á forstandaraskapslistan. Hon hevði lagt afturat, at “tú fer so beint og biður teir koyra teg av listanum”. Men tað fór hon ikki, og hon varð vald.

Kirstin Viberg Andreassen, Toftir segði frá, at hon í arbeiði sínum hitti nógv ungfólk. Tey høvdu upp undir valið sagt, at tey vildu stilla hana upp. Tískil varð hon vald.

Óluva Hansen, Leynar, hevur sjálv arbeiðt á kommunuskrivstovuni og sostatt verið við til at skriva listarnar. Á einum lista restaði eitt valevni. Hann, ið gekk við listanum, segði, at “har er einki annað at gera, enn at tú sjálv kemur uppá.” Tað hendi eisini og hon varð vald.

Allar søgdu seg hav fingið góðan stuðul frá monnunum. Samstarvið í kommunustýrinum hevði verið gott. Tær hildu ikki, at tær finga aðra viðferð enn hinir sóknarstýrslimirnir. “Tað prógvar eisini tað, sum vit altíð hava sagt, at tað er tað mest náttúrliga at samarbeiða á øllum økjum. Vit skulu bara av við teir gomlu fordómarnar”.

Í Havn

Ein partur av hesi søgu er eisini, at Malla Samuelsen í 1956-1960 var fyrsta kvinna í Tórshavnar Býráð. Tann næsta, Jona Henriksen sat 1969 -1973. Vit skulu fram til 1985, tá verður Lisbeth Petersen vald. Men í 1989 kemur gongd á. Tá koma Katrin Dahl og Kristianna Rein afturat Lisbeth.

Hetta var so eitt sindur av kvinnusøgu lýst av einum mannfólki!